ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MICHAEL B. ELMER
της 28ης Μαρτίου 1995 *

Εισαγωγή

1. Στην παρούσα προδικαστική υπόθεση, το Δικαστήριο πρέπει κυρίως να αποφανθεί επί του ζητήματος αν η συμφωνία συνδέσεως μεταξύ της ΕΟΚ και της Τουρκίας [1] και οι αποφάσεις 2/76 και 1/80 του συμβουλίου συνδέσεως που συνέστησε η συμφωνία αυτή παρέχουν δικαίωμα διαμονής στις Κάτω Χώρες σε Τούρκο υπήκοο που εργαζόταν σε ολλανδική εταιρία ως οδηγός φορτηγού αυτοκινήτου διεθνών μεταφορών, αλλά έχει περιέλθει σε μόνιμη ανικανότητα προς εργασία συνεπεία εργατικού ατυχήματος.

Τα πραγματικά περιστατικά

2. Ο Ahmed Bozkurt είναι Τούρκος υπήκοος και, τουλάχιστον από το 1979, εργαζόταν στη Rynart Transport B.V., νομικό πρόσωπο με έδρα το Klundert στις Κάτω Χώρες. Ο Bozkurt εργαζόταν ως οδηγός φορτηγού αυτοκινήτου διεθνών μεταφορών στα δρομολόγια της Μέσης Ανατολής και οδηγούσε φορτηγά ταξινομημένα στις Κάτω Χώρες.

Κατά τα χρονικά διαστήματα μεταξύ των ταξιδιών του, καθώς και κατά τις άδειές του κ.λπ., διέμενε στις Κάτω Χώρες. Βάσει της ολλανδικής νομοθεσίας περί αλλοδαπών, δεν χρειάζεται άδεια εργασίας για την άσκηση του επαγγέλματος του οδηγού φορτηγού αυτοκινήτου διεθνών μεταφορών. Κατά τα στοιχεία που γνωστοποίησε η Ολλανδική Κυβέρνηση, το διαβατήριο των υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι ασκούν αυτού του είδους τις δραστηριότητες θεωρείται για ένα έτος με δυνατότητα ανανεώσεως, η θεώρηση δε αυτή τους παρέχει δικαίωμα διαμονής μέχρι τρεις μήνες κάθε φορά, αλλά μέχρι 9 μήνες συνολικά κατ' έτος, και, τηρουμένων αυτών των χρονικών περιορισμών, μπορούν να περνούν τον χρόνο της αδείας τους και τις διακοπές τους στις Κάτω Χώρες, χωρίς άδεια διαμονής.

Η σύμβαση εργασίας μεταξύ του Bozkurt και της Rynart Transport B.V. έχει συναφθεί στην ολλανδική γλώσσα και διείπετο από το ολλανδικό δίκαιο. Επί πλέον, ο Bozkurt καλυπτόταν, λόγω της εργασίας του, από το ολλανδικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως. Το 1988, κρίθηκε ότι ο Bozkurt έχει περιέλθει σε μόνιμη ανικανότητα προς εργασία συνε-

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η δανική.

1 — Συμφωνία συστήσασα σχέση συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας, υπογραφείσα στις 12 Σεπτεμβρίου 1963 στην Άγκυρα και συναφθείσα εξ ονόματος της Κοινότητας με την απόφαση 64/732/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 23ης Δεκεμβρίου 1963 (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/001, σ. 48).

πεία εργατικού ατυχήματος και έκτοτε ο Bozkurt λαμβάνει επίδομα σύμφωνα με την ολλανδική νομοθεσία περί αναπηρίας. Κατά τα υποβληθέντα στοιχεία, η παροχή του επιδόματος αυτού δεν εξαρτάται από τη διαμονή του Bozkurt στο ολλανδικό έδαφος.

Στις 6 Μαρτίου 1991, ο Bozkurt ζήτησε άδεια διαμονής αορίστου χρόνου, επικαλούμενος την επί σειρά ετών εργασία του ως οδηγού στην υπηρεσία της Rynart Transport B.V. Η αίτησή του απορρίφθηκε αυθημερόν από την αστυνομία του Rotterdam και ο Ολλανδός Staatssecretaris van Justitie απέρριψε ωσαύτως αίτηση αναθεωρήσεως της αποφάσεως αυτής.

3. Στη συνέχεια, ο Ahmet Bozkurt προσέφυγε στις 16 Ιουλίου 1991 ενώπιον του Raad van State, ισχυριζόμενος ότι οι διατάξεις του άρθρου 2 της αποφάσεως 2/76 του συμβουλίου συνδέσεως ή/και του άρθρου 6 της αποφάσεως 1/80 του ανωτέρω συμβουλίου του παρέχουν δικαίωμα να λάβει άδεια διαμονής.

Το κοινοτικό δίκαιο

4. Η συμφωνία συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας συνήφθη στις 12 Σεπτεμβρίου 1963 και, κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, έχει ως αντικείμενο την «προαγωγή της συνεχούς και ισορρόπου ενισχύσεως των εμπορικών και οικονομικών σχέσεων μεταξύ των μερών, λαμβανομένης πλήρως υπόψη της ανάγκης εξασφαλίσεως της επιταχυνομένης αναπτύξεως της τουρκικής οικονομίας και της ανυψώσεως του επιπέδου απασχολήσεως και των όρων διαβιώσεως του τουρκικού λαού».

Κατά το άρθρο 12, τα μέρη συμφωνούν «να εμπνέονται από τα άρθρα 48, 49 και 50 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Κοινότητος για τη σταδιακή πραγματοποίηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων μεταξύ τους».

Κατά το άρθρο 36 του προσθέτου πρωτοκόλλου της 23ης Νοεμβρίου 1970 [2], το οποίο προσαρτήθηκε στη συμφωνία συνδέσεως, το συμβούλιο συνδέσεως καθορίζει τις αναγκαίες διαδικασίες για τη σταδιακή πραγματοποίηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων μεταξύ των κρατών μελών της Κοινότητας και της Τουρκίας σύμφωνα με τις αρχές του άρθρου 12 της συμφωνίας συνδέσεως.

5. Κατ' εφαρμογήν του άρθρου αυτού, το συμβούλιο συνδέσεως εξέδωσε την απόφαση 2/76 της 20ής Δεκεμβρίου 1976, η οποία τέθηκε σε ισχύ την ίδια ημέρα, και την απόφαση 1/80 της 19ης Σεπτεμβρίου 1980, η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 1980 [3].

2 — ΕΕ ειδ. έκδ. 11/002, σ. 151.

3 — Οι αποφάσεις αυτές δεν έχουν δημοσιευθεί.

Το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχεία β' και γ', της αποφάσεως 2/76 έχει ως εξής:

«β) Ο Τούρκος εργαζόμενος που απασχολείται νομίμως επί πέντε έτη εντός κράτους μέλους της Κοινότητας έχει εντός του κράτους αυτού ελεύθερη πρόσβαση σε οποιαδήποτε μισθωτή δραστηριότητα της επιλογής του.

γ) Οι ετήσιες άδειες και οι βραχείας διαρκείας απουσίες λόγω ασθενείας, μητρότητας ή εργατικού ατυχήματος εξομοιώνονται με περιόδους νόμιμης απασχολήσεως. Οι δεόντως διαπιστωμένες από τις αρμόδιες αρχές περίοδοι ανεργίας και οι απουσίες λόγω μακράς ασθενείας, χωρίς να εξομοιώνονται με περιόδους νόμιμης απασχολήσεως, δεν θίγουν τα δικαιώματα που έχουν αποκτηθεί δυνάμει της προηγουμένης περιόδου απασχολήσεως.»

Το άρθρο 6, παράγραφοι 1 και 2, της αποφάσεως 1/80 προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. Με επιφύλαξη των (...), ο Τούρκος εργαζόμενος που απασχολείται νομίμως στην αγορά εργασίας κράτους μέλους:

(...)

— έχει εντός του κράτους αυτού, μετά από τέσσερα έτη νόμιμης απασχολήσεως, ελεύθερη πρόσβαση σε οποιαδήποτε μισθωτή δραστηριότητα της επιλογής του.

2. Οι ετήσιες άδειες και οι βραχείας διαρκείας απουσίες λόγω μητρότητας, εργατικού ατυχήματος ή βραχείας ασθενείας εξομοιώνονται με περιόδους νόμιμης απασχολήσεως. Οι δεόντως διαπιστωμένες από τις αρμόδιες αρχές περίοδοι ανεργίας και οι απουσίες λόγω μακράς ασθενείας, χωρίς να εξομοιώνονται με περιόδους νόμιμης απασχολήσεως, δεν θίγουν τα δικαιώματα που έχουν αποκτηθεί δυνάμει της προηγουμένης περιόδου απασχολήσεως.»

Η διάταξη περί παραπομπής

6. Δεδομένου ότι η επίλυση της διαφοράς προϋποθέτει ερμηνεία των ανωτέρω διατάξεων, το Raad van State ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει να γίνει εφαρμογή του κριτηρίου που διατυπώθηκε με την απόφαση του Δικαστηρίου της 27ης Σεπτεμβρίου 1989 στην υπόθεση 9/88, Lopes da Veiga, προκειμένου να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αν η εργασία την οποία παρέχει Τούρκος εργαζόμενος βάσει

συμβάσεως εργασίας κατά το ολλανδικό δίκαιο ως οδηγός φορτηγού αυτοκινήτου διεθνών μεταφορών στην υπηρεσία εδρεύουσας στις Κάτω Χώρες εταιρίας ολλανδικού δικαίου μπορεί να χαρακτηριστεί ως (νόμιμη) απασχόληση εντός κράτους μέλους υπό την έννοια του άρθρου 2 της αποφάσεως 2/76 και/ή του άρθρου 6 της αποφάσεως 1/80, και, επομένως, μπορούν να ληφθούν υπόψη από το εθνικό δικαστήριο mutatis mutandis οι ίδιες περιστάσεις;

2) Υφίσταται νόμιμη απασχόληση εντός κράτους μέλους υπό την έννοια του άρθρου 2 της αποφάσεως 2/76 και/ή του άρθρου 6 της αποφάσεως 1/80 στην περίπτωση Τούρκου εργαζομένου ο οποίος δεν είναι υποχρεωμένος να έχει άδεια εργασίας ή άδεια διαμονής για την παροχή της εργασίας του ως οδηγού φορτηγού αυτοκινήτου διεθνών μεταφορών, λόγω του ότι οι περίοδοι που διαμένει στις Κάτω Χώρες κατά τα χρονικά διαστήματα που μεσολαβούν μεταξύ των ταξιδιών του είναι βραχείας διαρκείας, και στον οποίο η εργασία αυτή, κατ' αρχήν, δεν παρέχει, βάσει της ολλανδικής νομοθεσίας και πολιτικής στα ζητήματα μεταναστεύσεως, δικαίωμα διαμονής μακράς διαρκείας;

3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στα δύο πρώτα ερωτήματα, συνεπάγονται το άρθρο 2 της αποφάσεως 2/76 και/ή το άρθρο 6 της αποφάσεως 1/80 ότι ένας Τούρκος εργαζόμενος έχει δικαίωμα διαμονής τουλάχιστον όσο απασχολείται νόμιμα υπό την έννοια των προαναφερομένων αποφάσεων;

4) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο τρίτο ερώτημα, διατηρεί ο εν λόγω Τούρκος εργαζόμενος αυτό το δικαίωμα διαμονής που απορρέει από το άρθρο 2 της αποφάσεως 2/76 και/ή το άρθρο 6 της αποφάσεως 1/80, όταν έχει περιέλθει σε ολική και μόνιμη ανικανότητα προς εργασία;»

Η άποψή μου

7. Με τα ερωτήματά του 1 έως 3, το αιτούν δικαστήριο επιθυμεί να διευκρινιστεί αν η κατά το παρελθόν εργασία του Ahmed Bozkurt ως οδηγού φορτηγού αυτοκινήτου διεθνών μεταφορών μπορεί να θεωρηθεί ως νόμιμη απασχόληση εντός κράτους μέλους υπό την έννοια του άρθρου 2 της αποφάσεως 2/76 και/ή του άρθρου 6 της αποφάσεως 1/80 και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, αν εξ αυτού απορρέει δικαίωμα διαμονής εντός του οικείου κράτους μέλους κατά την περίοδο απασχολήσεως.

Με το τέταρτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο, εφόσον κρίνει ότι ο Ahmed Bozkurt έχει όντως απασχοληθεί νομίμως στις Κάτω Χώρες, να αποφανθεί αν ο ενδιαφερόμενος μπορεί, βάσει των αποφάσεων 2/76 και 1/80, να επικαλεστεί δικαίωμα διαμονής στις Κάτω Χώρες μετά την περιέλευσή του σε μόνιμη ανικανότητα προς εργασία συνεπεία εργατικού ατυχήματος.

8. Με την απόφασή του της 20ής Σεπτεμβρίου 1990, στην υπόθεση Sevince [4], το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι τα ζητήματα ερμηνείας των αποφάσεων 2/76 και 1/80 του συμβουλίου συνδέσεως εμπίπτουν στο άρθρο 177 της Συνθήκης. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο είπε ότι:

«Το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της αποφάσεως 2/76 (...) και/ή το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 (...) έχουν άμεσο αποτέλεσμα στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.»

Στην υπόθεση αυτή, το ζήτημα συνίστατο στο αν ήταν δικαιολογημένη η με απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 1980 άρνηση των ολλανδικών αρχών να παρατείνουν την άδεια διαμονής που είχαν χορηγήσει στις 22 Φεβρουαρίου 1979 στον Τούρκο υπήκοο S. Z. Sevince. Επειδή, όπως ελέχθη, η απόφαση 1/80 τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 1980, είναι πιθανό ότι στην υπόθεση αυτή το ζήτημα του δικαιώματος διαμονής του ενδιαφερομένου Τούρκου υπηκόου έπρεπε να κριθεί λαμβανομένων υπόψη τόσο της αποφάσεως του 1980 όσο και της αποφάσεως 2/76. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε επί του ζητήματος του αμέσου αποτελέσματος των κρισίμων διατάξεων των δύο ρυθμίσεων, χωρίς να αποφανθεί επί του ζητήματος της ημερομηνίας από την οποία καθεμία από τις διατάξεις αυτές παρήγαγε αποτελέσματα (εξού η έκφραση «και/ή»).

9. Βέβαια, στην υπόθεση της οποίας επελήφθη τώρα το Δικαστήριο, ο Bozkurt είχε δεσμούς με τις Κάτω Χώρες και πριν από την έναρξη ισχύος, την 1η Ιουλίου 1980, της αποφάσεως 1/80. Ωστόσο, κατά τα προεκτεθέντα, ο Bozkurt μπορεί να αποδείξει τους δεσμούς του με τις Κάτω Χώρες μόνον από το 1979. Επομένως, κατά την έναρξη ισχύος της αποφάσεως 1/80, την 1η Ιουλίου 1980, οι δεσμοί του με τις Κάτω Χώρες δεν κάλυπταν την περίοδο πέντε ετών που, κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της αποφάσεως 2/76, είναι καθοριστικής σημασίας για την καθιερωθείσα με την διάταξη αυτή «ελεύθερη πρόσβαση σε οποιαδήποτε μισθωτή δραστηριότητα της επιλογής του».

Κατά συνέπεια, η ορθότερη λύση, κατά την άποψή μου, είναι να επιλυθούν τα ερμηνευτικά ζητήματα, των οποίων έχει επιληφθεί το Δικαστήριο, σύμφωνα με τις διατάξεις της αποφάσεως 1/80, η οποία, όταν τέθηκε σε ισχύ, αντικατέστησε τους αντιστοίχους κανόνες της αποφάσεως 2/76 κατά τέτοιο όμως τρόπο ώστε να μπορούν, ενδεχομένως, να ληφθούν υπόψη για τον υπολογισμό της κρίσιμης περιόδου οι δεσμοί του Bozkurt με τις Κάτω Χώρες το 1979 και το 1980.

Πρέπει να αναφερθεί ότι δεν υφίσταται μεγάλη διαφορά μεταξύ των δύο ρυθμίσεων. Η κατ' άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της αποφάσεως 2/76 πενταετής προθεσμία μειώθηκε σε τέσσερα έτη με την αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80, αλλά, εκτός αυτού, οι διαφορές μεταξύ των προπαρατεθεισών διατάξεων των δύο αποφάσεων έγκεινται περισσότερο στη διατύπωση, δεδομένου ότι, σε ορισμένα σημεία, οι διατάξεις της αποφάσεως 1/80 διατυπώθηκαν σαφέστερα από ό,τι οι ανάλογες διατάξεις της αποφάσεως 2/76.

4 — Υπόθεση C-192/89, Συλλογή 1990, σ. I-3461.

Επί του πρώτου ερωτήματος

Το εν λόγω κριτήριο συνδέσμου πρέπει να εφαρμόζεται και στην περίπτωση εργαζομένου υπηκόου άλλου κράτους μέλους, ασκούντος σε μόνιμη βάση μισθωτή δραστηριότητα επί πλοίου νηολογημένου σε άλλο κράτος μέλος.

10. Με το ερώτημα αυτό, το αιτούν δικαστήριο αναφέρεται στην απόφαση του Δικαστηρίου της 27ης Σεπτεμβρίου 1989 στην υπόθεση 9/88, Lopes da Veiga [5]. Η υπόθεση αυτή αφορούσε το ζήτημα αν Πορτογάλος υπήκοος, που πριν από την προσχώρηση της Πορτογαλίας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες εργαζόταν ως μισθωτός επί ολλανδικού πλοίου, έπρεπε να θεωρηθεί ως εργαζόμενος υπήκοος κράτους μέλους και απασχολούμενος στο έδαφος άλλου κράτους μέλους [βλ. τα άρθρα 7, 8 και 9 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητος [6]]. Στις σκέψεις 15 έως 17 της αποφάσεως αυτής το Δικαστήριο είπε τα εξής:

Στο εθνικό δικαιοδοτικό όργανο εναπόκειται να εκτιμήσει αν η εργασιακή σχέση του προσφεύγοντος της κύριας δίκης συνδέεται αρκετά στενά με το ολλανδικό έδαφος, λαμβάνοντας ιδίως υπόψη τις ακόλουθες περιστάσεις (...): ο προσφεύγων της κύριας δίκης εργάζεται σε πλοίο νηολογημένο στις Κάτω Χώρες για λογαριασμό εφοπλιστικής εταιρίας ολλανδικού δικαίου με έδρα τις Κάτω Χώρες· προσελήφθη στις Κάτω Χώρες και η εργασιακή σχέση που τον συνδέει με τον εργοδότη του διέπεται από το ολλανδικό δίκαιο· ο ενδιαφερόμενος είναι ασφαλισμένος στο ασφαλιστικό σύστημα των Κάτω Χωρών όπου και καταβάλλει φόρο εισοδήματος».

«Όσον αφορά τις ασκούμενες μερικώς ή προσωρινώς εκτός του εδάφους της Κοινότητας επαγγελματικές δραστηριότητες, το Δικαστήριο έκρινε με τις αποφάσεις της 12ης Δεκεμβρίου 1974 (...) και της 12ης Ιουλίου 1984 (...) ότι τα ασκούντα τις εν λόγω δραστηριότητες πρόσωπα έχουν την ιδιότητα των εργαζομένων που απασχολούνται στο έδαφος κράτους μέλους, εφόσον η εργασιακή έννομη σχέση μπορεί να οριοθετηθεί κατά τόπον στο έδαφος της Κοινότητας ή εφόσον διατηρεί αρκετά στενό σύνδεσμο με το έδαφος αυτό.

11. Ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, ο Ahmed Bozkurt ανέφερε ότι το ζήτημα αν είχε νόμιμη απασχόληση στις Κάτω Χώρες πρέπει να επιλυθεί βάσει των ίδιων κριτηρίων με αυτά που παρατίθενται στην απόφαση Lopes da Veiga.

12. Η Γερμανική, η Ολλανδική και η Ελληνική Κυβέρνηση, καθώς και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, αντέταξαν σε

5 — Υπόθεση 9/88, Συλλογή 1989, σ. 2989.
6 — ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 33.

αυτό ότι η απόφαση Lopes da Veiga αφορά την ερμηνεία μιας θεμελιώδους εννοίας του κοινοτικού δικαίου στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, δηλαδή αφορά την ερμηνεία της εννοίας του «εργαζομένου, που απασχολείται στο έδαφος άλλου κράτους μέλους» σε σχέση με τα άρθρα 7, 8 και 9 του κανονισμού 1612/68, και ότι η ανωτέρω έννοια δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί στο πλαίσιο της ερμηνείας κανόνων που πηγάζουν από συμφωνία συνδέσεως και διέπουν την κατάσταση υπηκόου τρίτης χώρας στην αγορά εργασίας κράτους μέλους.

13. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου [7], οι διεθνείς συμβάσεις που συνάπτει η Κοινότητα πρέπει να ερμηνεύονται αναλόγως των διατάξεών τους και λαμβανομένου υπόψη του σκοπού που επιδιώκουν. Η ερμηνεία που γίνεται δεκτή από το Δικαστήριο για κανόνες ή παρόμοιες έννοιες της Συνθήκης ή του παραγώγου κοινοτικού δικαίου δεν μπορεί να μεταφέρεται αυτομάτως σε διεθνή σύμβαση ή σε νομική πράξη εκδοθείσα κατ' εφαρμογήν διεθνούς συμβάσεως, δεδομένου ότι πρέπει πρώτα να εξετάζεται αν οι διατάξεις ή το περιεχόμενο της συγκεκριμένης συμβάσεως δεν το επιτρέπουν.

14. Για να τεθούν σε εφαρμογή τα σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων άρθρα 48 και 49 της Συνθήκης, ο κανονισμός 1612/68 θέσπισε κανόνες εφαρμογής, ιδίως όσον αφορά την πρόσβαση των υπηκόων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σε θέσεις εργασίας εντός άλλων κρατών μελών. Με την απόφαση Lopes da Veiga, το Δικαστήριο ερμήνευσε την περιεχομένη στον κανονισμό αυτό έννοια του «εργαζομένου που απασχολείται στο έδαφος άλλου κράτους μέλους» και καθόρισε διάφορα κριτήρια με σκοπό τη διασάφηση της εννοίας αυτής.

Το συμβούλιο συνδέσεως που συνέστησε η συμφωνία συνδέσεως ΕΟΚ-Τουρκίας εξέδωσε την απόφαση 1/80 (και την απόφαση 2/76), παραπέμποντας στο άρθρο 12 της συμφωνίας συνδέσεως, από το οποίο προκύπτει ότι τα μέρη συμφωνούν να υλοποιήσουν σταδιακώς την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων μεταξύ τους, εμπνεόμενα από τα άρθρα 48, 49 και 50 της Συνθήκης ΕΟΚ. Συνεπώς, η συμφωνία συνδέσεως και οι κατ' εφαρμογήν αυτής εκδοθείσες αποφάσεις αναφέρονται στους κανόνες του κοινοτικού δικαίου στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων.

Εφόσον στην απόφαση 1/80 (και στην απόφαση 2/76) του συμβουλίου συνδέσεως χρησιμοποιήθηκε επί πλέον η έκφραση «που απασχολείται (...) [εντός] (...) κράτους μέλους (...)» και εφόσον η έννοια αυτή πρέπει να αντιστοιχεί στην προαναφερθείσα έννοια του «εργαζομένου που απασχολείται στο έδαφος άλλου κράτους μέλους» των άρθρων 7 έως 9 του κανονισμού 1612/68, η λογική επιβάλλει να ερμηνευθούν κατά τον ίδιο τρόπο οι έννοιες αυτές και, συνεπώς, να χρησιμοποιηθούν τα κριτήρια που διατυπώθηκαν με την απόφαση Lopes da Veiga.

15. Το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να αποφανθεί προς την ίδια κατεύθυνση επί

7 — Βλ. τις αποφάσεις της 9ης Φεβρουαρίου 1982 στην υπόθεση 270/80, Polydor και RSO Records (Συλλογή 1982, σ. 329), και της 26ης Οκτωβρίου 1982 στην υπόθεση 104/81, Kupferberg (Συλλογή 1982, σ. 3641).

ενός παρεμφερούς προβλήματος, λαμβάνοντας θέση, με την απόφασή του της 31ης Ιανουαρίου 1991 στην υπόθεση Kziber [8], επί του περιεχομένου διατάξεως της συμφωνίας συνεργασίας ΕΟΚ-Μαρόκου σχετικής με τη συνεργασία στον τομέα του εργατικού δυναμικού. Κατά τη διάταξη αυτή, οι εργαζόμενοι μαροκινής ιθαγενείας που απασχολούνται στο έδαφος κράτους μέλους πρέπει να απολαύουν καθεστώτος κοινωνικής ασφαλίσεως αποκλείοντος οποιαδήποτε δυσμενή διάκριση λόγω ιθαγενείας σε σχέση με τους υπηκόους των κρατών μελών εντός των οποίων αυτοί οι Μαροκινοί εργάζονται. Όσον αφορά τη διάταξη αυτή, το Δικαστήριο είπε ότι:

«Η έννοια της κοινωνικής ασφαλίσεως του άρθρου 41, παράγραφος 1, της συμφωνίας πρέπει να θεωρηθεί ότι αντιστοιχεί στην ταυτόσημη έννοια της κοινωνικής ασφαλίσεως του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς εργαζομένους και στις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας (...)».

16. Εξάλλου, πρέπει να χρησιμοποιηθεί το στοιχείο συνδέσμου του οποίου έγινε επίκληση στην απόφαση Lopes da Veiga όσον αφορά τις ασκούμενες, μερικώς ή προσωρινώς, εκτός του εδάφους της Κοινότητας επαγγελματικές δραστηριότητες, δηλαδή το ότι «η εργασιακή έννομη σχέση μπορεί να οριοθετηθεί κατά τόπον στο έδαφος της Κοινότητας ή να διατηρεί αρκετά στενό σύνδεσμο με το έδαφος αυτό»· κατά την άποψή μου, το στοιχείο αυτό πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ανεξαρτήτως του αν ο ενδιαφερόμενος εργαζόμενος έχει εργαστεί, όπως στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η προαναφερθείσα απόφαση, επί πλοίου υπό σημαία κράτους μέλους ή, όπως εν προκειμένω, ως οδηγός οχήματος ταξινομημένου σε κράτος μέλος.

17. Συνεπώς, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα κριτήρια που έθεσε το Δικαστήριο με την απόφαση Lopes da Veiga πρέπει να χρησιμοποιηθούν mutatis mutandis για την ερμηνεία της εννοίας «απασχόληση» εντός «κράτους μέλους» του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 του συμβουλίου συνδέσεως που συνέστησε η συμφωνία συνδέσεως ΕΟΚ-Τουρκίας. Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να σταθμίσει αν η εργασιακή σχέση του Bozkurt συνδέεται αρκετά στενά με το ολλανδικό έδαφος, λαμβάνοντας ως αφετηρία ιδίως τα ακόλουθα περιστατικά: ο Ahmed Bozkurt εργαζόταν σε ολλανδική επιχείρηση· η σύμβαση εργασίας του έχει συνταχθεί στην ολλανδική γλώσσα και διείπετο από το ολλανδικό δίκαιο· οδηγούσε φορτηγά αυτοκίνητα ταξινομημένα στις Κάτω Χώρες, καλυπτόταν από το ολλανδικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως και, έχοντας περιέλθει σε μόνιμη ανικανότητα προς εργασία συνεπεία εργατικού ατυχήματος, λαμβάνει τώρα παροχές από τις Κάτω Χώρες· διέμενε στις Κάτω Χώρες κατά τα χρονικά διαστήματα μεταξύ των ταξιδιών του καθώς και κατά τις άδειές του.

Επί του δευτέρου και τρίτου ερωτήματος

18. Με το δεύτερο και τρίτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικα-

8 — Υπόθεση C-18/90, Συλλογή 1991, σ. I-199.

στήριο να αποφανθεί, αφενός, αν Τούρκος εργαζόμενος έχει «νομίμως» απασχοληθεί εντός κράτους μέλους υπό την έννοια της εκφράσεως αυτής στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80, όταν ο ενδιαφερόμενος δεν χρειάζεται ούτε άδεια εργασίας ούτε άδεια διαμονής προκειμένου να απασχοληθεί ως οδηγός φορτηγού αυτοκινήτου διεθνών μεταφορών, και, αφετέρου, αν η διατάξη αυτή παρέχει σε Τούρκο εργαζόμενο δικαίωμα διαμονής εντός κράτους μέλους επί όσο χρόνο απασχολείται νομίμως.

19. Για να δοθεί απάντηση στα ερωτήματα αυτά, το σημείο αφετηρίας είναι ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 του συμβουλίου συνδέσεως περιορίζεται στο να παράσχει στους Τούρκους εργαζομένους, που δικαιολογούν ότι έχουν απασχοληθεί εντός κράτους μέλους για συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα το δικαίωμα να συνεχίσουν να εργάζονται. Αυτό το δικαίωμα προς συνέχιση της εργασίας έχει, κατ' ανάγκην, ως συνέπεια ότι, οσάκις πληρούνται οι προϋποθέσεις, ο εργαζόμενος έχει και δικαίωμα διαμονής, ελλείψει του οποίου το δικαίωμα εργασίας θα καθίστατο εντελώς ανενεργό.

Ωστόσο, δεν είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι η διάταξη αυτή διέπει το δικαίωμα εργασίας και διαμονής των Τούρκων εργαζομένων εντός των κρατών μελών, όταν οι εργαζόμενοι αυτοί δεν πληρούν τις σχετικές με τη διάρκεια της εργασίας τους προϋποθέσεις και, συνεπώς, δεν έχουν το δικαίωμα να συνεχίσουν να εργάζονται (και το δικαίωμα διαμονής) που καθιερώνει η εν λόγω διάταξη. Επομένως, οι νομοθεσίες των κρατών μελών είναι αυτές που καθορίζουν αν, και, ενδεχομένως, υπό ποιες προϋποθέσεις, οι Τούρκοι υπήκοοι μπορούν να εισέρχονται και να διαμένουν στο έδαφος των εν λόγω κρατών καθώς και να εργάζονται εκεί.

Προς την κατεύθυνση αυτή, το Δικαστήριο είπε με την απόφαση στην υπόθεση Sevince [9], σκέψεις 28 και 29, ότι οι διατάξεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 του συμβουλίου συνδέσεως:

«περιορίζονται στη ρύθμιση της καταστάσεως των Τούρκων εργαζομένων όσον αφορά την απασχόληση, χωρίς να αναφέρονται στην κατάσταση αυτών από πλευράς δικαιώματος διαμονής.

Είναι όμως εξίσου αληθές ότι οι δύο αυτές πτυχές της προσωπικής καταστάσεως ενός Τούρκου εργαζομένου συνδέονται στενώς και ότι οι εν λόγω διατάξεις, αναγνωρίζοντας στον εργαζόμενο αυτό, μετά τη συμπλήρωση ορισμένης περιόδου νόμιμης απασχολήσεως εντός κράτους μέλους, τη δυνατότητα προσβάσεως σε οποιαδήποτε μισθωτή δραστηριότητα της επιλογής του, συνεπάγονται κατ' ανάγκην — άλλως θα ήταν δυνατόν να στερείται οποιουδήποτε αποτελέσματος το δικαίωμα που οι διατάξεις αυτές αναγνωρίζουν στον Τούρκο εργαζόμενο — την ύπαρξη, όσον αφορά τον ενδιαφερόμενο, τουλάχιστον κατά το χρονικό αυτό σημείο, δικαιώματος διαμονής».

20. Οι διατάξεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 του συμβουλίου συνδέσεως δεν θέτουν ιδιαίτερες προϋποθέσεις για να είναι η απασχόληση «νόμιμη». Αν υπήρχε η βούληση να καλυφθούν από την περίοδο τεσσάρων ετών εργασίας — η οποία, κατά τις ανωτέρω διατάξεις, παρέχει ελεύθερη πρόσβαση σε οποιαδήποτε μορφή

9 — Βλ. την υποσημείωση 4. Βλ. επίσης την απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 1994 στην υπόθεση C-355/93, Eroglu, Συλλογή 1994, σ. I-5113.

μισθωτής εργασίας κατ' επιλογήν του εργαζομένου — μόνομ οι εργασίες που ασκούνται κατόπιν ειδικής αδείας εργασίας ή άλλου ιδιαιτέρου είδους αδείας, για παράδειγμα αδείας διαμονής, τούτο θα έπρεπε να μνημονεύεται ρητώς στις διατάξεις αυτές.

Εντός αυτού του πλαισίου ιδεών, το Δικαστήριο, με την προαναφερθείσα απόφαση στην υπόθεση Sevince [10], είπε τα ακόλουθα όσον αφορά την ερμηνεία της περιεχομένης στο άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της αποφάσεως 2/76 και/ή στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 εκφράσεως «νόμιμη απασχόληση»:

«Ο νόμιμος χαρακτήρας της εργασίας κατά την έννοια των διατάξεων αυτών, έστω και αν γίνει δεκτό ότι η εργασία αυτή δεν εξαρτάται κατ' ανάγκην από την κατοχή νόμιμης άδειας διαμονής, προϋποθέτει μια σταθερή και όχι πρόσκαιρη κατάσταση στην αγορά εργασίας» (σκέψη 30).

21. Συνεπώς, πρέπει να συναχθεί ότι η περιεχομένη στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 του συμβουλίου συνδέσεως έκφραση «νόμιμη» απασχόληση παραπέμπει στους κανόνες των κρατών μελών ως προς τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι Τούρκοι υπήκοοι μπορούν να εισέρχονται και να διαμένουν στο έδαφος των εν λόγω κρατών και να εργάζονται εκεί. Εφόσον οι διατάξεις του άρθρου δεν εξαρτούν το νόμιμο της απασχολήσεως από την ύπαρξη τυπικής αδείας διαμονής και άλλων αδειών, έπεται ότι το λογικότερο είναι να ερμηνευθούν οι διατάξεις αυτές υπό την έννοια ότι η απασχόληση είναι «νόμιμη» κατά το άρθρο αυτό, οσάκις, κατά τη νομοθεσία του οικείου κράτους μέλους δεν είναι παράνομο να ασκεί Τούρκος υπήκοος τη συγκεκριμένη εργασία.

22. Συνεπώς, στις καταστάσεις που δεν ρυθμίζονται ρητώς από το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρέπει να συναχθεί ότι, κατά την απόφαση 1/80 του συμβουλίου συνδέσεως, τίποτε δεν εμποδίζει ένα κράτος μέλος να επιτρέπει στους Τούρκους υπηκόους να εργάζονται μόνον αν έχουν άδεια διαμονής και/ή εργασίας. Αντιστρόφως, η απόφαση δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι εμποδίζει ένα κράτος μέλος να επιτρέπει στους Τούρκους υπηκόους να εισέρχονται στο έδαφός του χωρίς θεώρηση διαβατηρίου και/ή να διαμένουν και να εργάζονται εκεί χωρίς άδεια διαμονής ή εργασίας.

Ομοίως, οι διατάξεις του άρθρου 6 — στις καταστάσεις που δεν ρυθμίζονται ρητώς από την παράγραφο 1 — δεν αντιτίθενται σε σύστημα όπως αυτό των Κάτω Χωρών, όπου οι Τούρκοι υπήκοοι που εργάζονται ως οδηγοί φορτηγών αυτοκινήτων διεθνών μεταφορών απαλλάσσονται της υποχρεώσεως να έχουν άδεια εργασίας και μπορούν να περνούν τις διακοπές και τον χρόνο αναψυχής τους στις Κάτω Χώρες χωρίς άδεια διαμονής, αλλά βάσει θεωρήσεως διαβατηρίου ισχύουσας επί ένα έτος με δυνατότητα ανανεώσεως και παρέχουσας σε αυτούς δικαίωμα διαμονής μέχρι τρεις μήνες κάθε φορά και το πολύ μέχρι εννέα μήνες συνολικά κατ' έτος.

10 — Βλ. υποσημείωση 4.

23. Αν, κατά την ολλανδική νομοθεσία, Τούρκος υπήκοος μπορεί να εργάζεται, χωρίς ειδική άδεια, ως οδηγός φορτηγού αυτοκινήτου διεθνών μεταφορών, αλλά μπορεί να διαμένει, κατά το αναγκαίο μέτρο, στο έδαφος των Κάτω Χωρών βάσει θεωρήσεως διαβατηρίου, η απασχόληση αυτή πρέπει, κατά συνέπεια, να είναι «νόμιμη» υπό την έννοια υπό την οποία η έκφραση αυτή χρησιμοποιείται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 του συμβουλίου συνδέσεως.

24. Για τον λόγο αυτό, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει από κοινού στο δεύτερο και στο τρίτο ερώτημα την απάντηση ότι η περιεχομένη στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 του συμβουλίου συνδέσεως έκφραση «νόμιμη» απασχόληση εντός κράτους μέλους παραπέμπει στη νομοθεσία των διαφόρων κρατών μελών ως προς τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες είναι νόμιμη ή παράνομη η απασχόληση αυτή καθώς και η διαμονή στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους, χωρίς να απαιτείται να παρέχεται η εργασία σε συνδυασμό με την κατοχή τυπικής αδείας εργασίας και/ή διαμονής.

Επί του τετάρτου ερωτήματος

25. Με το τέταρτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο επιθυμεί να διευκρινιστεί αν ένας Τούρκος υπήκοος διατηρεί το απορρέον από το άρθρο 6 της παραγράφου 1/80 του συμβουλίου συνδέσεως δικαίωμα διαμονής, αν έχει περιέλθει σε ολική και μόνιμη ανικανότητα προς εργασία.

26. Ο Ahmed Bozkurt και η Επιτροπή ισχυρίστηκαν ότι πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση στο ερώτημα αυτό και, συναφώς, επικαλέστηκαν ιδίως το άρθρο 6, παράγραφος 2, της ως άνω αποφάσεως.

27. Η Γερμανική, η Ολλανδική και η Ελληνική Κυβέρνηση, καθώς και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, αντέταξαν ότι το άρθρο 6 της αποφάσεως του συμβουλίου συνδέσεως δεν ρυθμίζει το ζήτημα του δικαιώματος διαμονής Τούρκου υπηκόου που έχει περιέλθει σε μόνιμη ανικανότητα προς εργασία συνεπεία εργατικού ατυχήματος. Συνεπώς, κατά τις κυβερνήσεις αυτές, το ζήτημα εμπίπτει στη νομοθεσία κάθε κράτους μέλους.

28. Όπως προκύπτει από την απάντηση στο δεύτερο και τρίτο ερώτημα, ως σημείο εκκινήσεως πρέπει να ληφθεί η νομοθεσία των κρατών μελών, η οποία καθορίζει αν, και, ενδεχομένως, υπό ποιες προϋποθέσεις, οι Τούρκοι υπήκοοι μπορούν να εισέρχονται και να διαμένουν στο έδαφος των εν λόγω κρατών καθώς και να εργάζονται εκεί.

Ωστόσο, ο Τούρκος εργαζόμενος που έχει απασχοληθεί νομίμως εντός κράτους μέλους κατά τη διάρκεια μιας από τις περιόδους που καθορίζει το άρθρο 6, παράγραφος 1, έχει το δικαίωμα να συνεχίσει να εργάζεται, κατά το μέτρο που προβλέπουν οι διατάξεις αυτές, εντός του οικείου κράτους μέλους, το δικαίωμα δε αυτό εμπεριέχει — προκειμένου να μη καταστεί ανενεργό το δικαίωμα εργασίας — το δικαίωμα διαμονής κατά το διάστημα που παρέχεται η ως άνω εργασία.

29. Το άρθρο 6, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, της αποφάσεως 1/80 του συμβουλίου συνδέσεως συνδέεται με το άρθρο 6, παράγραφος 1, καθότι αναφέρει ορισμένες περιπτώσεις που εξομοιώνονται με περιόδους νόμιμης απασχολήσεως. Συνεπώς, οι περιπτώσεις αυτές μπορούν να συνυπολογιστούν στις περιόδους που αναφέρονται στην παράγραφο 1. Επομένως, οι ετήσιες άδειες του εργαζομένου ή οι απουσίες του λόγω μητρότητας συνυπολογίζονται στις περιόδους νόμιμης απασχολήσεως που αποτελούν την προϋπόθεση του κατά την παράγραφο 1 δικαιώματος προς συνέχιση της εργασίας. Το αυτό ισχύει για τις περιόδους βραχείας απουσίας λόγω ασθενείας.

Οι διατάξεις του άρθρου 6, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, όπως έχουν αποδοθεί στις διάφορες γλώσσες, δεν επιτρέπουν να δει κανείς καθαρά αν η απουσία λόγω εργατικού ατυχήματος πρέπει να είναι βραχείας διαρκείας για να μπορέσει να συνυπολογιστεί στις κατά το άρθρο 6, παράγραφος 1, περιόδους νόμιμης απασχολήσεως. Κατά την άποψή μου, είναι λογικότερο να νοηθεί η διάταξη αυτή υπό την έννοια ότι και σε αυτή την περίπτωση απαιτείται η απουσία να είναι βραχείας διαρκείας, προκειμένου να μπορέσει να συνυπολογιστεί στις περιόδους νόμιμης απασχολήσεως. Επί πλέον, ο όρος «απουσία» υποδηλώνει, κατ' ανάγκην, ότι κάποια συγκεκριμένη στιγμή ο ενδιαφερόμενος επανέρχεται στην εργασία του και είναι δύσκολο να σκεφθεί κανείς ότι με τον όρο αυτό καλύπτεται η μόνιμη αναπηρία.

Πάντως, ανεξαρτήτως του τρόπου κατά τον οποίο πρέπει να ερμηνευθούν οι περιπτώσεις που παρατίθενται στο άρθρο 6, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η διάταξη αυτή περιορίζεται στο να διευκρινίσει καλύτερα ποιες είναι οι περιστάσεις οι οποίες, κατά το άρθρο 6, παράγραφος 1, οδηγούν σ' ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα· αντιθέτως, δεν αλλάζει τίποτε στο αποτέλεσμα που αναφέρεται στην παράγραφο 1. Με άλλα λόγια, ορισμένες περίοδοι βραχείας απουσίας μπορούν να ληφθούν υπόψη για να καθοριστεί, για παράδειγμα, αν ένας Τούρκος εργαζόμενος έχει τέσσερα έτη νόμιμης απασχολήσεως εντός κράτους μέλους, αλλά η συνέπεια είναι η ίδια με αυτή που θα προέκυπτε αν ο εργαζόμενος δεν είχε απουσιάσει, δηλαδή ο εν λόγω εργαζόμενος έχει «ελεύθερη πρόσβαση σε οποιαδήποτε μισθωτή δραστηριότητα της επιλογής του» και δικαίωμα διαμονής — που απορρέει από την ανωτέρω ελεύθερη πρόσβαση — κατά τον χρόνο που ασκεί τη δραστηριότητα αυτή.

30. Το άρθρο 6, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, της αποφάσεως 1/80 του συμβουλίου συνδέσεως προβλέπει ότι δεν εξομοιώνονται με περιόδους νόμιμης απασχολήσεως οι περίοδοι ανεργίας και οι απουσίες λόγω μακράς ασθενείας. Συνεπώς, για τον υπολογισμό των διαφόρων περιόδων που καθορίζει το άρθρο 6, παράγραφος 1, δεν λαμβάνονται υπόψη ούτε οι περίοδοι ανεργίας ούτε οι απουσίες λόγω μακράς ασθενείας. Αυτό το χωρίο του άρθρου 6, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, σκοπεί, καθ' όμοιο τρόπο με το άρθρο 6, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, να διευκρινίσει το περιεχόμενο των χρονικών προϋποθέσεων για τη γένεση του κατ' άρθρο 6, παράγραφος 1, δικαιώματος, αλλά δεν προσθέτει τίποτε στο περιεχόμενο του δικαιώματος αυτού όπως περιγράφεται στην παράγραφο 1.

31. Ωστόσο, οι διατάξεις του άρθρου 6, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, προβλέ-

που συγχρόνως ότι οι περίοδοι ανεργίας και οι απουσίες λόγω μακράς ασθενείας δεν θίγουν τα δικαιώματα που έχουν αποκτηθεί δυνάμει της προηγουμένης περιόδου εργασίας. Τούτο σημαίνει ότι ο Τούρκος εργαζόμενος δεν χάνει, παραδείγματος χάριν επειδή ήταν άρρωστος για μακρά χρονική περίοδο, τα δικαιώματα που έχει αποκτήσει βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 1. Εξάλλου, φρονώ ότι δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι η έκφραση «απουσία λόγω μακράς ασθενείας» καλύπτει τη μόνιμη αναπηρία (βλ., συναφώς, το σημείο 29 ανωτέρω όσον αφορά το άρθρο 6, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος).

Πάντως, ανεξαρτήτως των καταστάσεων που θεωρείται ότι εμπίπτουν στο άρθρο 6, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι ούτε αυτό το χωρίο της διατάξεως προσθέτει κάτι στην κατ' άρθρο 6, παράγραφος 1, περιγραφή του περιεχομένου του δικαιώματος. Επομένως, το δικαίωμα που ο Τούρκος εργαζόμενος δεν χάνει με το να είναι άρρωστος επί μακρό χρονικό διάστημα, αφού έχει νομίμως απασχοληθεί επί τέσσερα έτη εντός κράτους μέλους, απομένει μόνον η «ελεύθερη πρόσβαση σε οποιαδήποτε μισθωτή δραστηριότητα της επιλογής του» και το — απορρέον από την ως άνω ελεύθερη πρόσβαση — δικαίωμα διαμονής κατά τον χρόνο ασκήσεως της δραστηριότητας αυτής.

32. Ωστόσο, ο εργαζόμενος που έχει περιέλθει σε μόνιμη ανικανότητα προς εργασία δεν μπορεί να ασκήσει αυτό το δικαίωμα προσβάσεως σε θέση εργασίας και, συνεπώς, δεν μπορεί να στηρίξει στο δικαίωμα αυτό οποιοδήποτε δικαίωμα διαμονής.

33. Η υπόθεση αυτή δείχνει ότι το συμβούλιο συνδέσεως ασφαλώς εμπνεύστηκε από τα άρθρα 48, 49 και 50 της Συνθήκης προκειμένου να θεσπίσει τους κανόνες της αποφάσεως 1/80 (και της αποφάσεως 2/76). Ωστόσο, από τις αιτιολογικές σκέψεις προκύπτει σαφώς ότι ο σκοπός των διατάξεων συνίσταται στο να εξασφαλιστεί *σταδιακώς* η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων μεταξύ της ΕΟΚ και της Τουρκίας. Συνεπώς, η απόφαση δεν σκοπούσε να υλοποιηθεί πλήρως η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων μεταξύ των κρατών μελών και της Τουρκίας. Επομένως, οι κανόνες της αποφάσεως 1/80 (και της αποφάσεως 2/76) δεν συνιστούν παρά ένα βήμα προς τη σταδιακή πραγματοποίηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων μεταξύ της Κοινότητας και της Τουρκίας. Επομένως, είναι λογική η σκέψη ότι το συμβούλιο συνδέσεως θέλησε να εισαγάγει βαθμιαία την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, αρχίζοντας με τη διατύπωση των κανόνων που διέπουν αποκλειστικώς την πρόσβαση των Τούρκων εργαζομένων σε θέσεις εργασίας, ενώ δεν έχει ακόμα κρίνει ότι θα πρέπει να θεσπίσει κανόνες που αντιστοιχούν σε αυτούς του κανονισμού (ΕΟΚ) 1251/70 της Επιτροπής [11], ο οποίος εφαρμόζει το άρθρο 48, παράγραφος 3, στοιχείο δ', της Συνθήκης όσον αφορά το δικαίωμα παραμονής στο έδαφος κράτους μέλους.

34. Για τον λόγο αυτό, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει στο τέταρτο ερώτημα την απάντηση ότι το άρθρο 6 της αποφάσεως 1/80 του συμβουλίου συνδέσεως δεν παρέχει σε Τούρκο υπήκοο που έχει περιέλθει σε μόνιμη ανικανότητα προς εργασία το δικαίωμα να συνεχίσει να διαμένει εντός κράτους μέλους.

11 — ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 64.

Η πρότασή μου

35. Κατά συνέπεια, προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί:

— Τα κριτήρια που διατύπωσε το Δικαστήριο με την απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1989 στην υπόθεση 9/88, Lopes da Veiga, πρέπει να χρησιμοποιούνται mutatis mutandis για την ερμηνεία της εννοίας «απασχόληση» εντός «κράτους μέλους» η οποία περιέχεται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 του συμβουλίου συνδέσεως που συνέστησε η συμφωνία συνδέσεως μεταξύ ΕΟΚ-Τουρκίας. Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να σταθμίσει αν η εργασιακή σχέση του Ahmed Bozkurt συνδέεται αρκετά στενά με το ολλανδικό έδαφος, λαμβάνοντας ως αφετηρία ιδίως τα ακόλουθα περιστατικά: ο Bozkurt εργαζόταν σε ολλανδική επιχείρηση· η σύμβαση εργασίας του έχει συνταχθεί στην ολλανδική γλώσσα και διείπετο από το ολλανδικό δίκαιο· ο Bozkurt οδηγούσε φορτηγά αυτοκίνητα ταξινομημένα στις Κάτω Χώρες, καλυπτόταν από το ολλανδικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως και, επειδή περιήλθε σε μόνιμη ανικανότητα προς εργασία συνεπεία εργατικού ατυχήματος, λαμβάνει τώρα παροχές από τις Κάτω Χώρες· διέμενε στις Κάτω Χώρες κατά τα χρονικά διαστήματα μεταξύ των ταξιδιών του καθώς και κατά τις άδειές του.

— Η περιεχομένη στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 του συμβουλίου συνδέσεως έκφραση «νόμιμη» απασχόληση εντός κράτους μέλους παραπέμπει στη νομοθεσία των διαφόρων κρατών μελών ως προς τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες είναι νόμιμη ή παράνομη μια τέτοια απασχόληση καθώς και η διαμονή στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους, χωρίς να απαιτείται να παρέχεται η σχετική εργασία σε συνδυασμό με την κατοχή τυπικής αδείας εργασίας και/ή διαμονής.

— Το άρθρο 6 της αποφάσεως 1/80 του συμβουλίου συνδέσεως δεν παρέχει σε Τούρκο υπήκοο που έχει περιέλθει σε μόνιμη ανικανότητα προς εργασία το δικαίωμα να συνεχίσει να διαμένει εντός κράτους μέλους.